

Forskning i musikterapi – familier med børn med særlige behov og udsatte familier

*Stine Lindahl Jacobsen, ph.d., adjunkt ved
Musikterapiuddannelsen, Aalborg Universitet.
Kontakt: slj@hum.aau.dk*

Musikterapi med familier viser sig på baggrund af evidensbaseret forskning at have en signifikant effekt. Randomiserede kontrollerede studier påviser, at børns evne til social leg samt forældres engagement i barnet forbedres gennem musikterapien. Forældre-barn interaktionen forbedres gennem musikterapien i form af forbedret nonverbal kommunikation, gensidig afstemthed, mindre forældrestress og større evne til at aflæse barnet. En RCT-undersøgelse af familier med børn med autisme viser endvidere, at familiens sociale interaktion samt forælder-barn tilknytningen forbedres som følge af musikterapi.

Familier med forskellige typer af problematikker kan bruge musikterapien til at blive bedre til at kommunikere sammen. Musikalsk samspil mellem familiemedlemmer faciliterer social interaktion og afhængig af behovet, kan fokus være på optræning af sociale kompetencer i form af eksempelvis gensidig tur-samspil. Følelsesmæssigt kan forældre og barn udnytte musikkens nonverbale kontakt til at gen-tage eller genopbygge den tidlige form for kontakt og kommunikation. I de tidlige samspilsformer ser, anerkender og afstemmer forældre sig nonverbalt efter spædbarnets udtryk og følelsesmæssige tilstand, hvilket kan genoptages senere gennem musikalsk samspil. Udover behandling kan musikterapi bidrage til den tværfaglige udredning af familiens interaktion og samspilsmønstre specielt for udsatte familier.

Introduktion

I forskellige former for klinisk praksis og forskningsmæssige undersøgelser har forældre og pårørende siden 1950'erne været en del af musikterapien, men det er først inden for de sidste 5-10 år, at musikterapi med familier som primært fokus er kommet på kortet over musikterapeutiske klientområder. Når et barn har særlige behov pga. fysiske og psykiske funktionsnedsættel-

ser, har forældre og musikterapeuter gennem årene erfaret, hvordan inddragelse af forældre i musikterapien kan forankre og effektivisere behandlingen, så de gode resultater i højere grad kommer med tilbage i hjemmet og ikke kun forbliver inden for musikterapiummets fire vægge (Larsen 2011). Ligeledes har forældre erfaret, hvordan kontakten mellem forælder og barn kan styrkes gennem musikkens nonverbale

samspilsform, uanset om barnet eller forælderen (eller begge parter) har sociale, følelsesmæssige eller kommunikative problemer.

Litteraturen inden for musikterapi med familier er i høj grad præget af kvalitative case beskrivelser suppleret med metodiske tilgangsvinkler, men inden for de seneste fem år har forskningen også bevæget sig i retning af kvantitative effektundersøgelser af både musikterapi med udsatte familier og med familier med særlige behov. Inden for det neonatale område er musikterapi-forskningen begyndt at interessere sig for, hvordan forældres tidlige sang for spædbarnet påvirker tilknytningen og den emotionelle kommunikation, idet denne viden kan informere og validere den musikterapeutiske indsats (Bargiel 2004; Haslbeck 2013). I denne artikel præsenteres hovedtrækkene i den nyeste musikterapiforskning med inddragelse af effektundersøgelser og relevante kliniske tilgange inden for musikterapi med familier med børn med særlige behov og udsatte familier.

Familier med børn med særlige behov og udsatte familier

De to typer familier, hhv. familier med børn med særlige behov og udsatte familier, adskiller sig ved, at den første primært har fokus på barnets særlige problematikker, mens den anden primært har fokus på forældrenes særlige problematikker. I familier med et barn med fysiske og psykiske funktionsnedsættelser (jf. Serviceloven 2012) er samspillet uden tvivl belastet. Det kan være svært at forstå og afstemme sig barnet, idet det kan have massive kommunikative vanskeligheder, hvilket så igen kan resultere i forøget stress og depression hos forældrene (Oldfield 2006b). Det er således

følelsesmæssigt belastende for forældrene ikke at kunne aflæse og tilgodese barnets særlige behov tilfredsstillende, hvilket kan påvirke forældre-barn interaktionen i en negativ retning (Edwards 2011; Edwards 2012; Oldfield 2006a; Oldfield & Flower 2008). Hvis barnet har en svær forstyrrelse inden for autismspektret, er familiesamspillet i musikterapilitteraturen beskrevet som vanskeligt, specifikt i forhold til gensidig social interaktion, verbal og non-verbal kommunikation (Holck 2011b). Udsatte familier har lignende problematikker, men her kan forældrene ofte ikke aflæse og tilgodese barnets behov pga. egne udfordringer og problematikker såsom psykiske lidelser og forstyrrelser, misbrug og psykisk sårbarhed. Dette påvirker barnets udvikling negativt og der opstår en negativ nedadgående spiral mellem forælder-barn samspillet og barnets udvikling (Killén 2010). Udviklingen af interpersonelle og emotionelle kompetencer hos barnet afhænger i stor grad af den tidlige nonverbale kommunikation mellem forælder og barn, hvor barnet har muligheden for at skabe, udforske og lege i interaktionen med forældrene. Samspilsformer opstår naturligt og spontant gennem legen, men hos familier med særlige behov eller udsatte familier er der risiko for, at den legende og udforskende kvalitet i kommunikationen mellem forælder og barn er svækket (Killén 2010; Holck 2011a; Pasiali 2012).

Alle børn har ret til at udvikle sig og til at have medbestemmelse og indflydelse (Unicef 2013). Alle forældre har til opgave at støtte barnets udvikling og herunder barnets evne til at regulere sine følelser. Selvregulering udvikles i den tidlige barn-dom gennem følelsesmæssig og nonverbal kommunikation mellem forældre og barn

bl.a. også kendt som affektiv afstemning og udvikling af intersubjektivitet (Schoe & Schoe 2008; Stern 2000). Disse tidlige erfaringer er vigtige i forhold til barnets sunde udvikling, da skævheder eller mangler kan resultere i psykisk ustabilitet eller en ikke tilstrækkelig stimuleret og udviklet hjerne, hvilket også gensidigt kan påvirke hinanden negativt i resten af barnets liv. Forskning viser, hvordan omsorgssvigt i form af vedvarende uopmærksomme, utilgængelige og ikke afstemte forældre øger risikoen for angst, stress og depression hos barnet senere i livet (Carpenter, Tyrka, Ross et al. 2009; Elzinga, Molendijk, Oude Voshaar et al. 2011). Omsorgssvigt kan også forårsage alvorlige kognitive problemer, social tilbagetrukkethed, begrænset interaktion med jævnaldrende og tendens til at holde bekymringer og problemer for sig selv (Young, Lennie & Minnis 2011).

Antallet af mennesker med fysiske og psykiske funktionsnedsættelser bliver ikke registreret i Danmark, men man regner med, at der er omkring 6-8.000 børn og unge under 15 år med fysiske og psykiske funktionsnedsættelser (LEV 2013), mens omkring 20 børn ud af 10.000 diagnosticeres med en autismespektrumforstyrrelse¹. (Wheeler, Williams, Seida & Ospina 2008). 10-15% af alle børn har psykiske vanskeligheder, og generelt set har hvert 5. barn på 7 år en forælder med svage ressourcer (Christensen & Jørgensen 2008; Sundhedsministeriet 2008).

Uanset hvilke særlige behov der er tale om, så kan disse familier have brug for hjælp

til at træne og skærpe deres kommunikationskompetencer både for at styrke tilknytningen mellem forældre og barn og for at maksimere barnets mulighed for en sund udvikling (Socialstyrelsen 2013; SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd 2010). I familier, hvor barnet har fysiske og psykiske funktionsnedsættelser, kan musikterapien hjælpe forældrene med at aflæse barnet og give dem redskaber til at forstå og kommunikere med deres barn på trods af barnets sociale og kommunikative vanskeligheder. Ligeledes kan musikterapien træne barnets sociale og kommunikative kompetencer og på denne måde optimere kommunikationen mellem forældre og barn (Williams, Berthelsen, Nicholson et al. 2012). I udsatte familier, hvor forældre har alvorlige sociale problemer, og hvor man ønsker at sikre barnets tarv, kan musikterapien hjælpe forældrene med at optræne nødvendige forældrekompetencer ved at fokusere på barnets udtryk og barnets behov. Musikterapien kan forstørre barnets udtryk og barnets behov, så det bliver muligt for forældrene at finde mere hensigtsmæssige kommunikationsformer, der forbedrer barnets mulighed for en sund udvikling og er faciliterende for tilknytningen mellem barn og forældre (Jacobsen 2012).

Dokumenteret effekt

Når familier er belastet, kan det have store samfundsmæssige konsekvenser i form af menneskelige omkostninger og økonomiske udgifter, og derfor er der behov for evidens for behandlingsmulighedernes virkning. Det er nødvendigt at undersøge den forsk-

1 Der er en del overlapninger mellem de forskellige opgivelser, så det samlede tal for børn med behov for hjælp er usikkert.

ningsmæssige tyngde bag behandlingen bl.a. gennem kontrollerede effektstudier (RCT), hvor man ud fra veldefinerede validitetskriterier sammenligner effekten af den pågældende behandling med en kontrolgruppe, der ikke modtager behandling (se forklaring i faktaboks).

Jacobsen (2012) har undersøgt effekten af musikterapi med omsorgssvigtede børn (5-12 år) og deres forældre med fokus på forældre-barn samspil og forældrekompetencer. Undersøgelsen er udført som et RCT-studie, hvor 18 deltagende familier fra en kommunal familieinstitution i Danmark blev tilfældig opdelt i to grupper. 9 forælder-barn dyader modtog 6-10 musikterapi sessioner, mens 9 familier alene modtog den almindelige udbudte behandling, og derfor fungerede som en kontrolgruppe. Undersøgelsen viste, at familier, der modtog musikterapi, signifikant forbedrede deres nonverbale kommunikation og gensidige afstemthed i forældre-barn interaktionen. Ligeledes blev forældre, der deltog i musikterapi, signifikant mindre stresset og bedre til at aflæse deres børn, end forældre, der ikke modtog musikterapi.

Et andet RCT-studie har undersøgt effekten af musikterapi med 38 småbørn og for tidligt fødte spædbørn (0-2 år) samt deres forældre (Walworth 2009). Resultaterne viste, at spædbørnenes evne til social leg var signifikant bedre hos de, der deltog i musikterapi. Ydermere var de forældre, der modtog musikterapi mere positivt engagerede og mindre negativt interagerende i legen med deres barn end de forældre, der ikke modtog musikterapi.

Et australsk RCT-studie med 23 børn med autisme (3-6 år) og deres forældre viser, hvorledes musikterapi signifikant forbedrer

barnets sociale interaktion ud fra forældrenes oplevelse samt forbedrer forældre-barn tilknytningen (Thompson 2012). Andre effektstudier omkring forældreinddragelse i behandling af børn med autisme viser ligeledes øget forældre engagement, reduceret stress hos forælderen, øget social interaktion hos barnet, mere passende krav fra forældrene og mindre undvigende adfærd hos barnet (Allgood 2005; Müller & Warwick 1993; Oldfield 2006b).

Sing & Grow er et australsk landsdækkende projekt, hvor 0-5 årige børn og deres forældre (både børn med specielle behov, udsatte familier og ikke kliniske familier) kan deltage i musikalske gruppeaktiviteter på 10 sessioner. Effekten er dokumenteret gennem adskillige undersøgelser, der påviser signifikant forbedret forældre-barn interaktion gennem forbedret forældretilfredshed, forældrekompetencer og den generelle udvikling hos barnet herunder særligt sociale kompetencer (Abad, Berthelsen, Bradley et al. 2008; Abad & Williams, 2007; Nicholson, Berthelsen, Williams et al. 2010; Williams 2012).

Inden for neonatal forskning kan musikterapiens effekt på forældre-barn relationen påvises gennem kontrollerede studier. Flere metaanalyser (se faktaboks) viser, at effekten af musikterapi, med bl.a. forældretræning i at stimulere spædbarnet med musik, udmønter sig i en mere stabil udvikling af spædbarnet, øget vægt hos barnet og kortere indlæggelsesperioder (Haslbeck 2012; Standley & Swedberg 2011; Standley 2002). Endvidere viser en anden metaanalyse indenfor det neonatale forskningsområde, at musikterapi med fokus på at lytte til musik kan styrke forældre-barn tilknytning og forbedre forældre-barn interaktion (Gooding 2010).

I et studie af musikterapi med døende børn og deres familier udforskedes forældrenes opfattelse af musikterapiens gavnlige effekt (Lindenfelser, Hense & McFerran 2012). De positive oplevelser af samspil i musikterapien var værdsat af familien i den svære tid, og barnet blev stimuleret og fandt trøst i musikterapien set ud fra forældrenes perspektiv.

Evidensbaseret forskning viser således, at musikterapi med familier har en signifikant effekt i forhold til barnets udvikling, familiens samspil samt tilknytning mellem forældre og barn. Forbedret kommunikation, gensidig afstemthed, mindre forældrestress og større evne til at aflæse barnet er et påvist resultat af musikterapi. Børns evne til social leg samt forældres engagement i barnet forbedres gennem musikterapien.

Begrundelse for effekt

Musikalsk samspil mellem familiemedlemmer rummer og faciliterer social interaktion. Afhængig af behovet i den enkelte familie kan fokus være på optræning af sociale og relationelle kompetencer hos barnet og forældrene i form af eksempelvis tur-samspil² og at afstemme sig hensigtsmæssigt efter hinandens udtryk. I musikterapien fungerer terapeuten ofte som rollemodel uden at overtage relationen med barnet, idet musikken muliggør en kommunikationsform med flere samspillende deltagere. Musikterapeuten opmuntrer til positivt forældre-barn samvær ved selv at interagere med både forældre og barn musikalsk, være tydelig i sit udtryk og eksem-

pelvis demonstrere et tydeligt tur-samspil, der fungerer (Jacobsen 2012; Oldfield & Flower 2008; Pasiali 2012).

Musik er et effektivt medium at bruge til at bringe forældre og barn sammen, fordi musik faciliterer leg og legens kommunikative funktioner. Gennem musikalsk leg kan samspillet opstå naturlig og spontant, og forældrene og barnet har i musikterapien mulighed for at gentage den tidlige samspilsform på en alderssvarende og for begge parter sjov måde, hvor koncentration, tur-samspil, imitation og afstemning kan styrkes (Holck 2011a). Musikterapien kan støtte udviklingen af gensidighed mellem forældre-barn relationen ved at tilbyde mulighed for at træne forskellige måder at være sammen på (Pasiali 2012). Musik er et lettilgængeligt medium for forælderen at bruge, og den gør det muligt for forældre at komme i kontakt med barnet på en ny måde, hvor nye samspilsformer skabes og udforskes gennem musikalske aktiviteter som improvisatoriske øvelser og sanglege (Abad & Williams 2007; Bull 2008; Horvat & O'Neill 2008; Howden 2008; Oldfield 2006a; Oldfield 2006b). Flere undersøgelser beskriver, hvordan forældre finder det trygt at deltage i musikterapi sammen med deres barn, fordi de kan udtrykke sig frit og dele dybere følelser både bevidst og ubevidst uden verbal diskussion gennem de improvisatoriske øvelser og lege (Davies 2008; Hasler 2008; Howden 2008; Oldfield 2006a).

Forældres evne til at afstemme sine udtryk efter barnet er essentiel i forhold til barnets sociale og emotionelle udvikling.

2 Tur-samspil anvendes om de samlede non-verbale og verbale cues, der anvendes i tur-tagning, tur-givning etc. (Holck 2013).

Musikterapi kan i situationer, hvor det tidlige samspil mellem mor og spædbarn har slået fejl, hjælpe til at genskabe den vitale nonverbale affektive afstemning gennem et improvisatorisk og legende fokus (Trolldalen 1997a). Det er således muligt gennem en musikterapeutisk tilgang med fokus på forælder og barn at skabe eller genskabe oplevelsen af delt timing, rytme, puls, melodi og tonehøjde, som alle er naturlige elementer af den tidlige tilknytningsproces (Davies 2008; Drake 2008; Salkeld 2008; Trondalen & Skårderud 2007).

Fælles musikalske handlinger kan bidrage til at styrke forældre-barn samspil, da improvisatorisk samspil og sange skaber en mulighed for gensidig anerkendelse og forståelse af hinandens musikalske udtryk (Trolldalen 1997a). Anerkendelse består af bekræftelse, lytning, accept, forståelse og tolerance og indebærer et ægte forsøg på at forstå hinanden. Det musikalske samspil har terapeutisk potentiale, fordi det foregår på et nonverbalt niveau, og barnet kan derved anerkendes på et nonverbalt plan, hvilket er vigtigt for barnets følelsesmæssige udvikling og forståelse for sin omverden (Stern 2000). Individets musikalske udtryk tydeliggør individets kommunikation og intentioner, hvilket faciliterer en god kommunikation mellem forældre og barn. Anerkendende musikalske interaktioner mellem forældre og barn kan ifølge Trolldalen (1997b) forstås som en spejling af det virkelige livs interaktioner og føre til en styrkelse og udvikling af forældre-barn samspil.

Assessment af udsatte familiers samspil

Musikterapi kan hos udsatte familier anvendes til at vurdere familiens samspil og forældrenes kompetencer, hvilket også kaldes assessment af familiens samspil. En sådan vurdering er særligt relevant for udsatte familier, idet det kan være svært at få øje på, hvilke psykiske problematikker forældrene har, samt hvilke konsekvenser det specifikt har for forældre-barn samspillet og dermed for barnets udvikling. Musikterapi er særligt relevant i vurderingen af forældre-barn samspil, idet analyse af det musikalske samspil bl.a. kan tydeliggøre familiens samspilsmønstre, symptomer på dysfunktion, familiens samarbejdsevne og tur-samspil. Ligeledes kan musikterapeutisk assessment indikere forældrenes evne til at opfylde barnets behov samt deres evne til at kommunikere med barnet (Jacobsen 2012; Oldfield & Flower 2008). Gennem musikterapeutiske vurderinger af kommunikation og dynamik bliver familiens relationer ofte tydelige for både personalet og for familierne selv bl.a. gennem synliggørelse af faktorer som gensidig øjenkontakt, tydelig deltagelse, lytning og spejling (Molyneux 2008).

I en ph.d.-undersøgelse af et observations-baseret assessment redskab (Assessment of Parenting Competences, APC) til vurdering af forældre-barn samspil samt forældrekompetencer hos familier med omsorgsøgede børn (5-12 år), viste Jacobsen (2012), at redskabet havde gode psykometriske³ egenskaber. Det kvantitative studie bestod af 52 dyader af børn og forældre, hvoraf

3 Psykometri er en videnskabsgren, der har fokus på metoder til konstruktion og videnskabelig afprøvning af psykologiske test herunder kvantitative, statistiske teknikker, som afgør i hvilken grad en test måler præcist og giver gyldige resultater.

En **RCT-undersøgelse** vurderes af mange som den mest pålidelige form for effekt-forskning. RCT betyder Randomized Controlled Trial, og hensigten er at vurdere effekten af en bestemt behandling ud fra foruddefinerede objektive kriterier. En RCT-undersøgelse kunne være en effektmåling af fx musikterapi som så sammenlignes med en kontrolbehandling og/eller med daglig praksis. For at kunne vurdere om der er statistisk signifikans defineres præcise uafhængige variable (fx i fht adfærd, tilstand eller kunnen) som er blevet 'målt' med standardiserede tests eller assessmentredskaber. De samme målinger udføres på både eksperiment- og kontrolgruppen, og de to grupper bør være helt sammenlignelige og er derfor fordelt ved lodtrækningsprincipper. Desuden bør der være så mange deltagere at tilfældige variationer udlignes.

RCT-undersøgelseernes krav om kontrolgruppe indeholder en etisk problemstilling i forhold til at sætte patienter i en kontrolgruppe, hvis de er blevet henvist til en behandling, som der er stor sandsynlighed for at de vil profitere af. Her kan **case-effektstudier** anvendes til at påvise en behandlingseffekt i forhold til forbedringer i deltagernes tilstand eller kunnen. Frem for kontrolgruppe indgår deltageren som 'sin egen kontrol', hvorved det er muligt at sammenligne de uafhængige variable i forhold til såkaldte baselinemålinger.

I **meta-analyser** sammenholdes effektstudier – såvel RCT som case-effektstudier – vha. statistiske beregninger med henblik på at vurdere om en given behandling er effektiv og tilfredsstillende evidens-baseret.

18 var indskrevet på en dansk kommunal familieinstitution, og 34 dyader fungerede som et ikke klinisk sammenligningsgrundlag. Alle dyader gennemførte 2 videooptagede assessment sessioner, og forældre udfyldte spørgeskemaer om forældre-stress og forældre-barn relationen. Videoanalysen fokuserede på følgende og ledende tendenser i dyaden, nonverbal kommunikation mellem forældre og barn samt typer af forældre-respons. Undersøgelsen konkluderede, at APC er et stabilt og pålideligt redskab, der kan anvendes til at vurdere familiers gensidige afstemthed, deres nonverbale kommunikationsmønstre samt indikere tilknytning

gen mellem forældre og barn (Jacobsen & McKinney 2013).

Opsummerende er musikterapi med familier med børn med særlige behov og udsatte familier således et nyttigt redskab i forhold til at optimere barnets udvikling samt styrke kommunikationen og tilknytningen mellem forældre og barn. Familier og tværfaglige professioner kan have stor gavn af musikterapiens vurdering, behandling og udviklingsstøtte, og der er fortsat brug for mere forskning inden for dette nye område i musikterapien.

Litteratur

- Abad, V., & Williams, K. (2007). Early music therapy: Reporting on a 3-year project to address needs with at-risk families. *Music Therapy Perspectives*, 25, 52-58.
- Abad, V., Berthelsen, D., Bradley, J., Nicholson, J. M., & Williams, K. (2008). Impact of music therapy to promote positive parenting and child development. *Journal of Health Psychology*, 13, 226-238.
- Allgood, N. S. (2005). Parents' perceptions of family-based group music therapy for children with autism spectrum disorders. *Music therapy perspectives*, 23(2), 92-99.
- Bargiel, M. (2004) Lullabies and play songs. *Voices: A World Forum for Music Therapy*, 4(1). <https://normt.uib.no/index.php/voices/article/viewArticle/149/125>
- Bull, R. (2008). Autism and the family: Group music therapy with mothers and children. I: A. Oldfield & C. Flower (Red.), *Music therapy with children and their families* (71-88). London: Jessica Kingsley Publishers.
- Carpenter, L. L., Tyrka, A. R., Ross, N. S., Khoury, L., Anderson, G. M., & Price, L. H. (2009). Effect of childhood emotional abuse and age on cortisol responsivity in adulthood. *Biological Psychiatry*, 66(1), 69-75.
- Christensen, E. & Jørgensen, P. S. (2008). *Hvad er omsorgssvigt – og hvor mange børn handler det om?* Forlaget Vera, 42, 12-19
- Davies, E. (2008). It's a family affair: Music therapy for children and their families at a psychiatric unit. I: A. Oldfield & C. Flower (Red.), *Music therapy with children and their families* (121-140). London: Jessica Kingsley Publishers.
- Drake, T. (2008). Back to basics: Community-based music therapy for vulnerable young children and their parents. I: A. Oldfield & C. Flower (Red.), *Music therapy with children and their families* (37-51). London: Jessica Kingsley Publishers.
- Edwards, J. (2011). *Music Therapy and Parent-infant Bonding*. New York: Oxford University Press.
- Edwards, J. (2012) The use of music therapy to promote attachment between parents and infants. *Arts in Psychotherapy*. Jul 2011, 38(3), 190-195.
- Elzinga, B. M., Molendijk, M. L., Oude Voshaar, R. C., Bus, B. A., Prickaerts, J., Spinhoven, P., & Penninx, B. J. (2011). The impact of childhood abuse and recent stress on serum brain-derived neurotrophic factor and the moderating role of BDNF Val66Met. *Psychopharmacology*, 214, 319-328.
- Gooding (2010). Using music therapy protocols in the treatment of premature infants: An introduction to current practices. *The Arts in Psychotherapy*, 37, 211-214.
- Haslbeck, F. B. (2012). Music Therapy for premature infants and their parents: An integrative review. *Nordic Journal of Music Therapy*, 21(3), 203-226.
- Haslbeck, F. B. (2013 in review) The interactive potential of creative music therapy with premature infants and their parents: a qualitative analysis.
- Hasler, J. (2008). A piece of the puzzle: Music therapy with looked-after teenagers and their carers. I: A. Oldfield & C. Flower (Red.), *Music therapy with children and their families* (159-176). London: Jessica Kingsley Publishers.
- Holck, U. (2011a). Det tidlige samspil og musikterapi. *Livsbladet* 05.2011, 11-15.
- Holck, U. (2011b). Forskning i musikterapi – børn med en Autisme Spektrum Forstyrrelse. *Tidsskriftet Dansk Musikterapi* 8(2), 27-35.
- Holck, U. (2013). Forskning i musikterapi – børn med funktionsnedsættelser. *Tidsskriftet Dansk Musikterapi*, 10(1), 3-12.
- Horvat, J. & O'Neill, N. (2008). "Who is the

- therapy for?" Involving a parent or carer in their child's music therapy. I: A. Oldfield & C. Flower (Eds.). *Music therapy with children and their families* (89-102). London: Jessica Kingsley Publishers.
- Howden, S. (2008). Music therapy with traumatized children and their families in mainstream primary schools. I: A. Oldfield & C. Flower (Eds.), *Music therapy with children and their families* (103-120). London: Jessica Kingsley Publishers.
- Jacobsen, S. (2012). *Music therapy assessment and development of parental competences in families with children who have experienced emotional neglect: An investigation of the reliability and validity of the tool, Assessment of Parenting Competencies (APC)*. Ph.d. afhandling, Aalborg Universitet. Link: <http://www.mt-phd.aau.dk/>
- Jacobsen, S., & McKinney, C. (2013, submitted). A Music Therapy Tool for Assessing Parent-Child Interaction in Cases of Emotional Neglect.
- Killén, K. (2010). *Omsorgssvigt. Det teoretiske grundlag*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Larsen, A.R. (2011). Musikterapeutisk Vejledning. Ikke udgivet kandidatspeciale. Aalborg Universitet, DK.
- LEV (2013). <http://www.lev.dk/udviklingshaemning/udviklinghaemning-i-tal.aspx> 03.02.2013.
- Lindenfelser, K., Hense, C., & McFerran, K. (2012). Music Therapy in Pediatric Palliative Care: Family-Centered Care to Enhance Quality of Life. *American Journal of Hospice & Palliative Medicine*. 29(3), 219-226.
- Molyneux, C. (2008). Music therapy as part of a multidisciplinary family assessment process. I: K. Twyford & T. Watson (Eds.), *Integrated team working* (42-47). London: Jessica Kingsley Publisher.
- Müller, P., & Warwick, A. (1993). Autistic children and music therapy. The effects of maternal involvement in therapy. I: T. Wigram, & M. Heal (Eds.), *Music therapy in health and education* (pp. 214-234). London: Jessica Kingsley Publishers.
- Nicholson, J., Berthelsen, D., Williams, K., Abad, V. (2010). National Study of an Early Parenting Intervention: Implementation Differences on Parent and Child Outcomes. *Prevention Science*. 11(4), 360-370.
- Oldfield, A. (2006a). *Interactive Music Therapy in Child and Family Psychiatry. Clinical Practice, Research and Teaching*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Oldfield, A. (2006b). *Interactive music therapy: A positive approach*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Oldfield, A., & Flower C. (2008). *Music therapy with children and their families*. London: JessicaKingsley Publishers.
- Pasiali, V. (2012). Supporting parent-child interactions: Music therapy as an intervention for promoting mutually responsive orientation. *Journal of Music Therapy*, 49(3), 303-334.
- Salkeld, C. (2008). Music therapy after adoption. I: A. Oldfield & C. Flower (Eds.), *Music therapy with children and their families*, 141-158. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Schore, J. & Schore, A. (2008). Modern Attachment Theory: The Central Role of Affect Regulation in Development and Treatment. *Clinical Social Work Journal*, 36(9), 9-20.
- Serviceleven (2012) under Socialstyrelsen, afsnit IV om Børn og Unge <http://servicestyrelsen.dk/om-os/serviceleven-1/serviceleven> 17.03.2013.
- SFI – Det nationale forskningscenter for velfærd (2010). *Forebyggende foranstaltninger 0-4 år*. ISBN: 978-87-7487-984-8. Rosendahls – Schultz Grafisk A/S.
- Standley (2002). A Meta-Analysis of the Ef-

- fecacy of Music Therapy for Premature Infants. *Journal of Pediatric Nursing*, 17 (2), 107-113.
- Standley, J. & Swedberg, O. (2011). NICU music therapy: Post hoc analysis of an early intervention clinical program. *Arts in Psychotherapy*, 38(1), 36-40.
- Stern, D. N. (2000, 2nd ed.). *The Interpersonal World of the Infant*. New York: Basic Books.
- Socialstyrelsen (2013). *Forældre til et barn med fysisk eller psykisk handicap – Guide til hjælp og støtte*. ISBN 978-87-92905-64-2 (elektronisk version) Aka-Print, Århus.
- Sundhedsministeriet (2008). *Rapport vedrørende bedre grundlag for forebyggelsesindsatsen i kommunerne*. ISBN: 978-87-7601-258-8 (elektronisk version).
- Thompson, G. (2012). *Making a connection: Randomized controlled trial of family centered music therapy for young children with autism spectrum disorder*. Ikke udgivet ph.d. afhandling, University of Melbourne, Australien.
- Trollalden, G. (1997a). Music therapy and interplay: A music therapy project with mothers and children elucidated through the concept of "Appreciative Recognition." *Nordic Journal of Music Therapy*, 6(1), 14-27.
- Trollalden, G. (1997b). *Musikterapi og samspil. Et musikterapiprojekt for mor og barn*. Hovedopgave i musikk. Oslo Universitet: Institutt for Musikk og Teater, afdeling for +Musikkvitenskap.
- Trondalen, G., & Skårderud, F. (2007). Playing with affects: And the importance of "affect attunement." *Nordic Journal of Music Therapy*, 16, 100-111.
- Unicef (2013). *Børnekonventionen. FNs Konvention om Barnets Rettigheder*. Unicef Danmark. <http://skole.unicef.dk/sites/default/files/mediafiles/Boernekonventionen.pdf> 05.04.2013.
- Walworth, D. D. (2009). Effects of developmental music groups for parents and premature or typical infants under two years on parental responsiveness and infant social development. *Journal of Music Therapy*, 46(1) 32-52.
- Wheeler, D., Williams, K., Seida, J. & Ospina, M. (2008). The Cochrane Library and Autism Spectrum Disorder: An Overview of Reviews. *Evidence-Based Child Health*, 3, 3-15.
- Williams, K. E, Berthelsen, D., Nicholson, J. M., Walker, S., & Abad, V. (2012). The effectiveness of a short-term group music therapy intervention for parents who have a child with a disability. *Journal of Music Therapy*, 49(1), 23-44.
- Young, R., Lennie, S., & Minnis, H. (2011). Children's perception of parental emotional neglect and control and psychopathology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 52, 889-897.